

О. А. Домбровська, к.е.н., доцент

e-mail: domolena73@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-7310-7066>

Є. К. Князев, аспірант спеціальності 073 Менеджмент

e-mail: knyuegor@gmail.com

<http://orcid.org/0009-0007-9392-4390>

Державний біотехнологічний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГО ЗБАЛАНСОВАНИМ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Розглянуто особливості формування сучасної системи управління земельними ресурсами територіальних громад в умовах децентралізації України. Підкреслено, що в контексті здійснюваних реформ децентралізації відбувається трансформація механізмів та процесів, що супроводжують функціонування та розвиток територіальних громад, із наданням останнім певних додаткових повноважень, покладанням на них обов'язків зі здійснення більш ефективного управління, у т. ч. земельно-ресурсним потенціалом, що є основною базою розвитку території. Обґрунтовано, що управління земельними ресурсами територіальних громад сьогодні є важливою науково-прикладною проблемою та потребує нових підходів до управління землекористуванням, орієнтованих на принципах екологічної збалансованості. Проаналізовані існуючі теоретичні підходи до управління землекористуванням та визначення їхньої відповідності принципам екологічної збалансованості. Акцентовано увагу на тому, що більшість проблем, які виникають у процесі організації збалансованого розвитку сільськогосподарського землекористування, визначаються недосконалістю еколого-економічних відносин у землекористуванні, а також ігноруванням екосистемних підходів до використання земельних ресурсів. Наголошено, що перехід до збалансованого сільськогосподарського землекористування забезпечить ефективне сільськогосподарське виробництво з одночасним урахуванням дії соціального, екологічного та економічного. Досліджена сутність екологічної безпеки в процесі аграрного землекористування, наведена її системна характеристика та напрямки забезпечення. Визначене

співвідношення між безпекою та небезпекою як полярних станів у процесі використання земель сільськогосподарського призначення, проаналізовані фактори впливу на стан екологічної безпеки, структура небезпек аграрного землекористування. Запропонований алгоритм оцінки екологічних небезпек аграрного землекористування, який включає кілька етапів, що дозволяють систематично та комплексно аналізувати потенційні загрози і розробляти ефективні заходи для їхнього управління.

Ключові слова: *територіальна громада, управління земельними ресурсами, стале землекористування, збалансований розвиток, екологічна безпека, сільськогосподарське виробництво.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах соціально-економічного розвитку України постає питання раціонального використання земельних ресурсів та гарантування екологічної безпеки. Процес децентралізації, що відбувся в нашій державі, передбачав передачу повноважень щодо управління земельними ресурсами на рівень територіальних громад. Одним з найочікуваніших результатів процесу децентралізації є створення самодостатніх територіальних громад. Сучасні громади повинні володіти достатніми матеріальними, земельними, фінансовими ресурсами, а також об'єктами соціальної інфраструктури, що дасть їм змогу ефективно задовольняти потреби громадян, надавати якісні й оперативні соціальні та адміністративні послуги, створювати умови для збалансованого розвитку своїх територій та раціональніше використовувати бюджетні кошти. Однак без чітко сформованих теоретичних основ управління екологічно збалансованим землекористуванням досягнення сталого розвитку територіальних громад ускладнено.

До основних аспектів проблеми належать: труднощі під час ефективного впровадження відповідних практик через брак чітко визначених концепцій, моделей та методик управління екологічно збалансованим землекористуванням в умовах децентралізації; недостатнє правове регулювання; недостатня кількість інформаційних ресурсів та аналітичних інструментів, потрібних для об'єктивного оцінювання стану земельних ресурсів та планування заходів для їх екологічного відновлення та підтримання; фінансово-економічні обмеження; брак кваліфікованих кадрів у сфері екологічного управління земельними ресурсами, що здатні розробляти і впроваджувати сучасні технології та методи екологічного землекористування. Це потребує нових підходів до управління землекористуванням, заснованих на принципах екологічної збалансованості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Докладний аналіз теоретичних підходів до державного управління розвитку територіальних громад здійснили О. Глазов [1], І. Котов [2], М. Трещов [3], А. Мунько [3], Т. Сахно [4] та інші науковці. Питання управління екологічно збалансованим розвитком сільськогосподарського землекористування досліджувало багато вчених, зокрема О. С. Будзяк [5], Г. Д. Гуцуляк [6], О. С. Дорош [5], Р. М. Курильців [7], А. М. Полтавець [8], А. М. Третьак [7] та ін.

На думку Г. Д. Гуцуляка [6], у нашій країні потрібно сформувати систему планово-проектних землепорядних розробок. Їх науково-методичною основою повинні стати основні напрями розвитку науково-технічного прогресу (НТП), які охоплюватимуть прогнози щодо раціонального використання та охорони земельних ресурсів територіальних громад.

Як вважає А. М. Полтавець [8], для управління земельними ресурсами потрібно використовувати уніфікований алгоритм формування та організації землекористування на засадах еколого-економічної ефективності. Це зумовлено тим, що раніше застосовувані підходи базувалися на статичності та незмінності методик проведення землепорядних робіт, а також браком довгострокових прогнозів та тривалим терміном реалізації проєктів землепорядкування. Автори праці [7] вважають, що потрібно вдосконалити теоретичні та інституційні засади управління земельними ресурсами і землекористуванням. Це сприятиме підвищенню безпеки людей, зменшенню деградації земель, активізації капіталізації землекористування, збільшенню оподаткованої бази та зростанню бюджетних доходів, залученню інвестицій у розвиток територій громад і регіонів, а також створенню ефективної системи забезпечення правових гарантій для суб'єктів земельних відносин. Однак значна кількість проблемних аспектів побудови механізмів управління екологічно збалансованим землекористуванням територіальних громад потребує дальшого дослідження та пошуку шляхів розв'язання питань, що становлять суть наукової проблеми.

Формулювання цілей статті. Аналіз наявних теоретичних підходів до управління землекористуванням та визначення їх відповідності принципам екологічної збалансованості, розробка алгоритму оцінки екологічних небезпек аграрного землекористування для територіальних громад.

Виклад основного матеріалу дослідження. Станом на 2020 рік на території нашої держави було створено 1469 об'єднаних територіальних громад, зокрема й 31 громаду на непідконтрольній території Донецької та

Луганської областей [9]. Будь-який розвиток є складним процесом, що має відбуватися системно. Управління земельними та іншими природними ресурсами, а також землекористуванням, є важливою інноваційною домінантою збалансованого розвитку країни, регіонів, територіальних громад і суб'єктів сільськогосподарської діяльності. Саме під час здійснення децентралізаційних процесів з'явилися можливості для розвитку всього державного простору на основі пріоритету повноважень громад, які об'єднують мешканців міст, селищ і сіл. Розкриття сутності екологічно безпечного землекористування дає змогу розробити ефективні стратегії для раціонального використання земельних ресурсів, що забезпечують довгострокову екологічну стійкість. Незважаючи на різні наукові тлумачення сутності екологічно безпечного землекористування, загалом вони ґрунтуються на таких принципах:

- збереження природного середовища: екологічно безпечне землекористування має мінімізувати негативний вплив людської діяльності на довкілля, охороняючи ґрунти, воду, повітря, біологічне різноманіття та інші природні ресурси.

- раціональне використання земельних ресурсів: екологічно безпечне землекористування передбачає використання земель згідно з їх природними потенціалами та екологічними обмеженнями, уникаючи надмірного виснаження ґрунтів, забруднення та деградації земель.

- забезпечення стійкого розвитку: екологічно безпечне землекористування має ґрунтуватися на принципах стійкого розвитку, задовольняючи потреби нинішнього покоління, не зашкоджуючи можливостям задоволення потреб майбутніх поколінь.

Так, на думку Л. А. Гунько, мета екологоорієнтованого землекористування – це формування та розвиток еколого-економічних систем різного типу та масштабу [11]. Як вважає А. М. Третяк, під системою землекористування потрібно розуміти інтегральну багатофункціональну соціально-економічну та природну систему як процес організації використання й охорони земель та інших природних ресурсів, що дає результат у вигляді земельної, екологічної та містобудівної ренти і є оцінним складником економічного активу та функціональним складником земельного капіталу [12]. В свою чергу Гарнага О.М. зазначає, що збалансованим можна вважати, насамперед, такий характер землекористування, який не виходить за межі параметрів рівноваги системи відносин (екологічних, соціальних та економічних) [13].

На нашу думку, екологічно безпечне землекористування – це інтегрована система управління земельними ресурсами, яка поєднує науково обґрунтовані практики з інноваційними технологіями для

забезпечення стійкого (або збалансованого) розвитку. Вона спрямована на мінімізацію антропогенного впливу, збереження та відновлення природних екосистем, підтримку біорізноманіття, оптимізацію агроландшафтів, а також забезпечення економічної ефективності та соціальної справедливості для територіальних громад.

Екологічно безпечне землекористування важливо розглядати в його тісному зв'язку з поняттям екологічної безпеки, яка є ключовою умовою для його досягнення. Екологічна безпека поєднує в собі комплекс заходів, спрямованих на запобігання екологічним ризикам, мінімізацію шкоди навколишньому середовищу та збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь.

Екологічна безпека в контексті землекористування означає створення умов, за яких діяльність людини не призводить до деградації земель, забруднення ґрунтів, водних ресурсів та атмосфери. Вона забезпечує стабільність екосистем і підтримує їх здатність до самовідновлення, що є критично важливим для здоров'я населення, економічної стабільності та стійкого розвитку територіальних громад.

Для дослідження та гарантування екологічної безпеки в аграрному землекористуванні науковці використовують кілька теоретичних підходів, які є науковим підґрунтям для розробки стратегій і політик, спрямованих на збереження екологічної безпеки в аграрному землекористуванні, та дають змогу зрозуміти складні взаємозв'язки між сільським господарством і навколишнім середовищем, а також знайти ефективні шляхи для їх гармонійного співіснування (рис. 1). Зважаючи на те, що екологічна безпека аграрного землекористування передбачає певний рівень захищеності, потрібно своєчасно ідентифікувати небезпечні стани, явища, чинники та процеси, а також визначити джерела походження небезпек. Для розроблення заходів з уникнення негативних наслідків, запобігання та нейтралізації небезпек потрібна систематизація за окремими ознаками.

Екологічна безпека та небезпека як протилежні стани аграрного землекористування потребують визначення належної системи заходів для досягнення стабільного та стійкого розвитку. Екологічна безпека характеризується таким станом захищеності, коли мінімізуються негативні впливи на навколишнє середовище і зберігаються природні ресурси. Натомість екологічна небезпека сільськогосподарського землекористування визначається рівнем можливих негативних змін у процесі сільськогосподарського виробництва та споживанні сільськогосподарської продукції [14]. Екологічна безпека характеризується таким станом захищеності, коли мінімізуються негативні впливи на навколишнє середовище і зберігаються природні ресурси. Натомість екологічна

небезпека сільськогосподарського землекористування визначається рівнем можливих негативних змін у процесі сільськогосподарського виробництва та споживанні сільськогосподарської продукції [14].

Джерело: авторська розробка

Рис. 1. Теоретичні підходи щодо дослідження екологічної безпеки землекористування.

Стан екологічної безпеки в аграрному землекористуванні залежить від багатьох факторів, які можна розділити на природні, соціально-економічні, технологічні та управлінські. Для побудови структури небезпек аграрного землекористування можна виділити три основних компоненти: загрози, прояви небезпек та напрями коригувального впливу. Докладна структура для кожного компонента наведена в таблиці.

Таблиця Структура небезпек сільськогосподарського землекористування

1. Загрози			
<i>Природні</i>	<i>Технологічні</i>	<i>Соціально-економічні</i>	<i>Управлінські</i>
- Зміни клімату (глобальне потепління, зміна режиму опадів) - Екстремальні погодні явища (посухи, повені, урагани) - Ерозія ґрунтів (вітрова та водна ерозія) - Засолення та заболочення ґрунтів	- Надмірне використання агрохімікатів (пестициди, гербіциди, добрива) - Недосконалі методи обробітку ґрунту - Використання неефективних зрошувальних систем	- Зміни у попиті на сільськогосподарську продукцію - Економічні кризи та нестабільність цін - Міграція населення та зменшення робочої сили в сільському господарстві	- Недостатня правова база та регулювання - Недостатній моніторинг та контроль - Відсутність ефективних програм підтримки фермерів
2. Прояви небезпек			
<i>Екологічні</i>	<i>Економічні</i>	<i>Соціальні</i>	<i>Управлінські</i>
- Зниження родючості ґрунтів - Забруднення ґрунтів та водних ресурсів - Втрата біорізноманіття - Деградація ландшафтів	- Зниження врожайності - Зростання виробничих витрат - Втрата доходів фермерів - Погіршення економічної стабільності агро підприємств	- Зменшення кількості робочих місць у сільському господарстві - Погіршення умов життя в сільській місцевості - Зростання соціальної напруги та конфліктів - Міграція населення в міста	- Недостатня ефективність програм підтримки - Відсутність чіткого планування та стратегії розвитку - Слабкий моніторинг та контроль за станом земель
3. Напрями коригуючого впливу			
<i>Агротехнічні заходи</i>	<i>Екологічні заходи</i>	<i>Соціально-економічні заходи</i>	<i>Управлінські заходи</i>
- Впровадження сівозмін та зелених добрив - Використання консерваційного землеробства - Застосування ефективних методів зрошення	- Рекультивація та відновлення деградованих земель - Створення захисних лісосмуг - Використання органічних та біодобрив	- Запровадження програм фінансової підтримки фермерів - Страхування сільськогосподарських ризиків - Підтримка розвитку кооперативів та аграрних кластерів - Підвищення рівня освіти та професійної підготовки фермерів - Підтримка соціальної інфраструктури в сільській місцевості - Стимулювання молоді до роботи в аграрному секторі	- Розробка та впровадження чіткої правової бази та стандартів - Посилення моніторингу та контролю за станом агроєкосистем - Розробка довгострокових стратегій сталого розвитку сільського господарства

Джерело: авторська розробка

Сутність цих небезпек полягає в об'єктивному існуванні ймовірних негативних змін, які можуть призвести до екологічно небезпечних наслідків, обмежуючи або унеможлиблюючи ефективне використання земель у сільському господарстві. Ця структура небезпек аграрного землекористування дає змогу систематизувати загрози, їх прояви та напрями коригувального впливу, забезпечує комплексне бачення проблем.

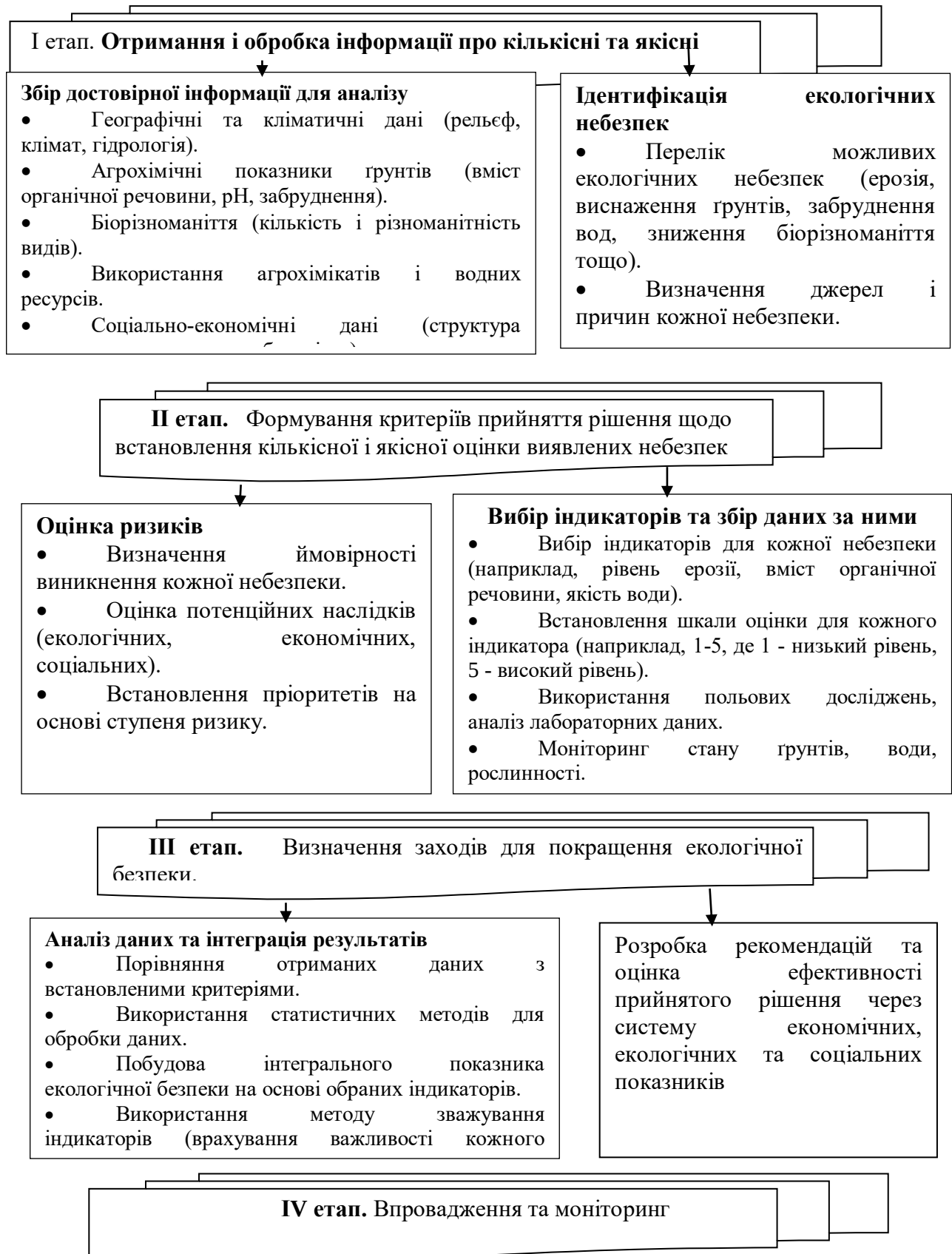
Ми запропонували алгоритм оцінки екологічних небезпек аграрного землекористування «Інтегрована система оцінки екологічних небезпек аграрного землекористування» (ІСОЕНАЗ), який складається з кількох етапів, що дають змогу систематично та комплексно аналізувати потенційні загрози і розробляти ефективні заходи для управління ними (рис. 2).

В сучасних умовах територіальні громади стикаються зі складною ситуацією щодо використання земель та інших природних ресурсів. Щоб збалансовано використовувати сільськогосподарські землі, територіальним громадам потрібно мати достовірну інформацію про кількісний склад земельних угідь та їхню якісну характеристику, а також про те, які землі не використовують, а які використовують неефективно.

Але в більшості громад інвентаризації земель не було проведено, адже вона є вихідною базою для управління земельними ресурсами.

Також упровадження принципу екологізації землекористування потребує створення широкої системи нормативних документів, що регулюють використання землі як засобу виробництва та її охорону як частини навколишнього середовища [15].

Економічний підхід до землі, підвищення її продуктивності та збереження родючості ґрунту підтримується ст. 164 Земельного кодексу України [10], яка визначає такі заходи з охорони земель: а) обґрунтування та забезпечення раціонального землекористування; б) захист сільськогосподарських та лісових угідь від необґрунтованого вилучення для інших потреб; в) захист земель від ерозії, селевих потоків, повеней, затоплення, засолення, ущільнення, забруднення промисловими відходами, хімічними та радіоактивними речовинами, а також техногенних процесів; г) збереження та охорона природних водно-болотних територій; д) запобігання погіршенню естетичного та екологічного стану антропогенних агроландшафтів; е) консервація деградованих та малопродуктивних сільськогосподарських угідь.

Джерело: авторська розробка

Рис. 2. Інтегрована система оцінки екологічних небезпек аграрного землекористування.

Висновки. Дослідження теоретичних основ управління екологічно збалансованим землекористуванням територіальних громад показало, що ефективне управління земельними ресурсами є ключовим елементом забезпечення їх сталого розвитку, що своєю чергою впливає на економічний розвиток країни загалом. Впровадження екологічно збалансованих практик у землекористуванні потрібне для збереження природних ресурсів та екосистем, що сприятиме підвищенню якості життя населення.

Основні проблеми в організації збалансованого розвитку сільськогосподарського землекористування виникають через недосконалість нинішніх еколого-економічних відносин та нехтування екосистемними підходами до використання земельних ресурсів. Важливо розробити і впровадити організаційно-економічний механізм, який передбачатиме зміни в законодавстві, системі оподаткування, встановленні цільових нормативів, соціальних стандартів і критеріїв ефективності.

Перехід до збалансованого сільськогосподарського землекористування з урахуванням соціальних, екологічних та економічних аспектів забезпечить не лише ефективне сільськогосподарське виробництво, але й стійкий розвиток територіальних громад. Це вимагає активної участі органів місцевого самоврядування та використання інноваційних підходів до управління земельними ресурсами.

Отже, теоретичні основи управління екологічно збалансованим землекористуванням є фундаментом для розробки і реалізації практичних заходів, які забезпечать довгостроковий сталий розвиток територіальних громад, підвищать ефективність використання земельних ресурсів і сприятимуть збереженню навколишнього середовища.

Список використаних джерел

1. Глазов О. Методико-прикладні засади співпраці територіальних громад. *Modeling the Development of the Economic Systems*. (2), 2022. 161–166. URL: <https://doi.org/10.31891/mdes/2022-4-21>
2. Котов І. В. Теоретичні основи управління сталим розвитком територіальних громад. *Право та державне управління* № 3, 2023. С. 83-88. URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2023/12.pdf
3. Трещов М. М., Мунько А. Ю. Сучасні інструменти розвитку громад: навч. посібник. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2023. 328 с.
4. Сахно Т. А. Економічні основи життєдіяльності територіальних громад у регіональному розвитку: механізми формування та функціонування: монографія. Черкаси: видавець Пономаренко Р. В., 2023.

– 250 с

5. Третяк А.М., Будзяк О.С., Третяк В.М., Дорош О. С., Будзяк В.М., Юречко Ю.О. Екологія землекористування: навч. посіб. за заг. ред. Третяка А.М. Київ: Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. 178 с.

6. Гуцуляк Г.Д., Гуцуляк Ю.Г. Система збалансованого землеволодіння і природокористування в об'єднаних територіальних громадах та принципи її формування. Збалансоване природокористування. № 1/2023. С. 12-17 URL: <https://journals.uran.ua/bnusing/article/view/278533/275159>

7. Третяк А.М., Третяк В.М., Курильців Р.М., Прядка Т. М., Капінос Н.О., Третяк Н.А. Управління земельними ресурсами та землекористуванням: навч. посібник / за заг. ред. професора Третяка А.М. – Біла Церква: «ТОВ «Білоцерківдрук», 2022. 436 с

8. Полтавець А. Теоретичні основи управління земельними ресурсами в системі менеджменту ресурсного потенціалу аграрного підприємства. Modeling the Development of the Economic Systems. (2), 2022. 189–194. URL: <https://doi.org/10.31891/mdes/2022-4-25>

9. Територіальні громади в умовах децентралізації: ризики та механізми розвитку: монографія / за ред. Кравціва В. С., Сторонянської І. З. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України, 2020. 531 с.

10. Земельний кодекс України за станом на 25 жовтня 2001 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 3-4, ст. 27.

11. Гунько Л. А. Формування сталого (збалансованого) землекористування – базова основа розвитку економіки землевпорядкування в Україні. Агросвіт. № 9–10, 2022 URL: http://www.agrosvit.info/pdf/9-10_2022/8.pdf

12. Третяк А. М., Третяк В. М. Теоретичні засади розвитку сучасної системи землекористування в Україні. Агросвіт. 2021. № 1-2. С. 3-11. DOI: [10.32702/2306-6792.2021.1-2.3](https://doi.org/10.32702/2306-6792.2021.1-2.3)

13. Гарнага О.М. Еволюція поняття збалансованого землекористування. Глобальні та національні проблеми економіки. Вип. 10. 2016. С. 630–627. URL: <http://globalnational.in.ua/archive/102016/131.pdf>

14. Ясінецька І. А., Кушнірук Т. М., Гриб В. В. Основні напрями вдосконалення управління земельними ресурсами та землекористуванням. Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка. Вип. 3 (40) 2023. С. 85- 91. DOI: <https://doi.org/10.37406/2706-9052-2023-3.13>

15. Лазарева О. В. Збалансований розвиток сільськогосподарського землекористування як механізм управління земельними ресурсами.

Економічний вісник НТУУ "Київський політехнічний інститут". № 21, 2022 с. 12-15.

References.

1. Glazov, O. (2022). *Metodyko-prykladni zasady spivpratsi terytorial'nykh hromad* [Methodological and Applied Principles of Cooperation of Territorial Communities]. *Modeling the Development of the Economic Systems*, 2, 161–166. Available at: <https://doi.org/10.31891/mdes/2022-4-21>. (in Ukrainian)
2. Kotov, I. V. (2023). *Teoretychni osnovy upravlinnya stalym rozvytkom terytorial'nykh hromad* [Theoretical Foundations of Managing Sustainable Development of Territorial Communities]. *Pravo ta derzhavne upravlinnya*, 3, 83-88. Available at: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2023/12.pdf (in Ukrainian)
3. Treshchov, M. M., Mun'ko, A. Yu. (2023). *Suchasni instrumenty rozvytku hromad* [Modern Tools for Community Development]. *Dnipro: Dniprop. derzh. un-t vnutr. Sprav.* (in Ukrainian)
4. Sakhno, T. A. (2023). *Ekonomichni osnovy zhyttyedyal'nosti terytorial'nykh hromad u rehional'nomu rozvytku: mekhanizmy formuvannya ta funktsionuvannya* [Economic Foundations of the Vital Activity of Territorial Communities in Regional Development: Mechanisms of Formation and Functioning]. *Cherkasy: vydavets' Ponomarenko R. V.* (in Ukrainian)
5. Tretyak, A. M., Budzyak, O. S., Tretyak, V. M., Dorosh, O. S., Budzyak, V. M., Yurechko, Yu. O. (2017). *Ekolohiya zemlekorystuvannya* [Ecology of Land Use]. *Kyiv: Instytut ekolohichnoho upravlinnya ta zbalansovanoho pryrodokorystuvannya.* (in Ukrainian)
6. Hutsulyak, H. D., Hutsulyak Yu. H. (2023). *Systema zbalansovanoho zemlevolodinnya i pryrodokorystuvannya v obyednanykh terytorial'nykh hromadakh ta pryntsypy yiyi formuvannya* [The System of Balanced Land Ownership and Nature Management in United Territorial Communities and the Principles of Its Formation]. *Zbalansovane pryrodokorystuvannya*, 1, 12-17. Available at: <https://journals.uran.ua/bnusing/article/view/278533/275159> (in Ukrainian)
7. Tretyak, A. M., Tretyak, V. M., Kuryltsiv, R. M., Pryadka, T. M., Kapinos, N. O., Tretyak, N. A. (2022). *Upravlinnya zemel'nymy resursamy ta zemlekorystuvannyam: navch. posibnyk* [Land Resources and Land Use Management]. *Bila Tserkva: «TOV «Bilotserkivdruk».* (in Ukrainian)
8. Poltavets', A. (2022). *Teoretychni osnovy upravlinnya zemel'nymy resursamy v systemi menedzhmentu resursnoho potentsialu ahrarnoho pidpryyemstva* [Theoretical Foundations of Land Resource Management in the Resource Potential Management System of an Agricultural Enterprise].

Modeling the Development of the Economic Systems, (2), 2022, 189–194. Available at: <https://doi.org/10.31891/mdes/2022-4-25> (in Ukrainian)

9. Kravtsiv, V.S., Storonyanska, I.Z. (2020). Terytorialni hromady v umovakh detsentralizatsii: ryzyky ta mekhanizmy rozvytku [Territorial Communities in the Context of Decentralization: Risks and Development Mechanisms]. Lviv: DU «Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M. I. Dolishnoho NAN Ukrainy (in Ukrainian)

10. Land Code of Ukraine (2001, October 25). Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny. Kyiv. (in Ukrainian).

11. Hun'ko, L. A. (2022). Formuvannya staloho (zbalansovanoho) zemlekorystuvannya – bazova osnova rozvytku ekonomiky zemlevporyadkuvannya v Ukrayini [Formation of sustainable (balanced) land use - the basic foundation of land management development in Ukraine]. Ahrosvit, 9–10, 2022. Available at: http://www.agrosvit.info/pdf/9-10_2022/8.pdf

12. Tretyak, A. M., Tretyak, V. M. (2021). Teoretychni zasady rozvytku suchasnoyi systemy zemlekorystuvannya v Ukrayini [Theoretical foundations of the development of the modern land use system in Ukraine]. Ahrosvit, 1, 3-11. (in Ukrainian) DOI: 10.32702/2306-6792.2021.1-2.3

13. Harnaha, O. M. (2016). Evoliutsiya ponyattya zbalansovanoho zemlekorystuvannya [The evolution of the concept of balanced land use]. Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky. 10, 630–627. Available at: <http://globalnational.in.ua/archive/102016/131.pdf> (in Ukrainian)

14. Yasine'ts'ka, I. A., Kushniruk, T. M., Hryb, V. V. (2023). Osnovni napryamy vdoskonalennya upravlinnya zemel'nymy resursamy ta zemlekorystuvannyam [Main directions for improving land resource management and land use]. Podil's'kyi visnyk: sil's'ke hospodarstvo, tekhnika, ekonomika. 3 (40). 85- 91. (in Ukrainian) DOI: <https://doi.org/10.37406/2706-9052-2023-3.13>

15. Lazaryeva, O. V. (2022). Zbalansovanyy rozvytok sil's'kohospodars'koho zemlekorystuvannya yak mekhanizm upravlinnya zemel'nymy resursamy [Balanced development of agricultural land use as a mechanism for managing land resources]. Ekonomichnyy visnyk NTUU "Kyyivs'kyi politekhnichnyy instytut", 21, 12-15. (in Ukrainian)

Dombrovska O. A., Knyazev Ye. K. Theoretical Foundations of Managing Ecologically Balanced Land Use in Territorial Communities. Subject of study. The study examines the peculiarities of forming a modern system for managing land resources of territorial communities in the context of decentralization in Ukraine.

The aim of the study. The aim is to analyze the transformation of mechanisms and processes accompanying the functioning and development of territorial communities in the context of decentralization, emphasizing the additional powers granted to them for more effective management, including land resource potential, as the main basis for territorial development.

Research methods. The study employs theoretical analysis and empirical observation to explore existing theoretical approaches to land management and assess their alignment with principles of ecological balance. It also focuses on the analysis of ecological safety essence in agricultural land use, outlining its systemic characteristics and ensuring directions.

Results of work. The research highlights that managing land resources of territorial communities is a significant scientific and applied problem, necessitating new approaches oriented towards ecological balance principles. It identifies the majority of problems arising in organizing balanced development of agricultural land use as stemming from the imperfect ecological-economic relations in land use and the neglect of ecosystem approaches to land resource utilization. The transition to balanced agricultural land use is emphasized to ensure efficient agricultural production while considering social, ecological, and economic factors. The essence of ecological safety in agricultural land use is explored, providing a systemic characterization and directions for ensuring it. The relationship between safety and danger as polar states in land use is analyzed, along with the factors influencing ecological safety status and the structure of dangers in agricultural land use. Additionally, an algorithm for assessing ecological dangers of agricultural land use is proposed, comprising several stages allowing for systematic and comprehensive analysis of potential threats and the development of effective measures for their management.

Key words: territorial community, land resource management, sustainable land use, balanced development, environmental safety, agricultural production

Стаття надійшла до редакції: 12.09.2024р.